

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 йилдан нашр этилади
Йилда 6 марта чиқади

6-2021

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Муассис: Фарғона давлат университети.

«FarDU. ILMİY XABARLAR – НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК. ФерГУ» журнали бир йилда олти марта чоп этилади.

Журнал филология, кимё ҳамда тарих фанлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссиясининг докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Журналдан мақола кўчириб босилганда, манба кўрсатилиши шарт.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан 2020 йил 2 сентябрда 1109 рақами билан рўйхатга олинган.

Муқова дизайни ва оригинал макет ФарДУ таҳририят-нашриёт бўлимида тайёрланди.

Таҳрир ҳайъати

Бош муҳаррир
Масъул муҳаррир

ШЕРМУҲАММАДОВ Б.Ш.
ЗОКИРОВ И.И

ФАРМОҶОВ Ш. (Ўзбекистон)

JEHAN SHANZADAN NAYYAR (Япония)

ҒУЛОМОВ С.С. (Ўзбекистон)

БЕЗГУЛОВА О.С. (Россия)

LEEDONG WOOK. (Жанубий Корея)

БЕРДЫШЕВ А.С. (Қозоғистон)

РАШИДОВА С. (Ўзбекистон)

АЪЗАМОВ А. (Ўзбекистон)

КАРИМОВ Н.Ф. (Ўзбекистон)

ВАЛИ САВАШ ЙЕЛЕК (Туркия)

КЛАУС ХАЙНСГЕН (Германия)

ЧЕСТМИР ШТУКА (Словакия)

ЗАЙНОБИДДИНОВ С. (Ўзбекистон)

БАХОДИРХОНОВ К. (Ўзбекистон)

ТОЖИБОЕВ К. (Ўзбекистон)

Таҳририят кенгаши

ҚОРАБОЕВ М. (Ўзбекистон)

ЮЛДАШЕВА Д. (Ўзбекистон)

ОТАЖОНОВ С. (Ўзбекистон)

ЖЎРАЕВ Х. (Ўзбекистон)

ЎРИНОВ А.Қ. (Ўзбекистон)

КАСИМОВ А. (Ўзбекистон)

РАСУЛОВ Р. (Ўзбекистон)

САБИРДИНОВ А. (Ўзбекистон)

ОНАРҚУЛОВ К. (Ўзбекистон)

ХОШИМОВА Н. (Ўзбекистон)

ГАЗИЕВ Қ. (Ўзбекистон)

ҒОҒУРОВ А. (Ўзбекистон)

ЮЛДАШЕВ Г. (Ўзбекистон)

АДҲАМОВ М. (Ўзбекистон)

ХОМИДОВ Ғ. (Ўзбекистон)

ЎРИНОВ А.А. (Ўзбекистон)

ДАДАЕВ С. (Ўзбекистон)

ХОНКЕЛДИЕВ Ш. (Ўзбекистон)

АСҚАРОВ И. (Ўзбекистон)

ЭГАМБЕРДИЕВА Т. (Ўзбекистон)

ИБРАГИМОВ А. (Ўзбекистон)

ИСОМИДДИНОВ М. (Ўзбекистон)

ИСАҒАЛИЕВ М. (Ўзбекистон)

УСМОНОВ Б. (Ўзбекистон)

ТУРДАЛИЕВ А. (Ўзбекистон)

АШИРОВ А. (Ўзбекистон)

АХМАДАЛИЕВ Ю. (Ўзбекистон)

МАМАТОВ М. (Ўзбекистон)

МЎМИНОВ С. (Ўзбекистон)

ХАКИМОВ Н. (Ўзбекистон)

МАМАЖОНОВ А. (Ўзбекистон)

БАРАТОВ М. (Ўзбекистон)

ИСКАНДАРОВА Ш. (Ўзбекистон)

ОРИПОВ А. (Ўзбекистон)

ШУКУРОВ Р. (Ўзбекистон)

Муҳаррирлар:

Ташматова Т.
Жўрабоева Г.
Шералиева Ж.

Таҳририят манзили:

150100, Фарғона шаҳри, Мураббийлар кўчаси, 19-уй.
Тел.: (0373) 244-44-57. Мобил тел.: (+99891) 670-74-60
Сайт: www.fdu.uz

Босишга рухсат этилди:

Қоғоз бичими: - 60×84 1/8

Босма табоғи:

Офсет босма: Офсет қоғози.

Адади: 50 нусха

Буюртма №

ФарДУ нусха кўпайтириш бўлимида чоп этилди.

Манзил: 150100, Фарғона ш., Мураббийлар кўчаси, 19-уй.

**Фарғона,
2021.**

З.Пардаева	
Кредит-модуль таълим тизимида ўқув жараёнини ташкил қилиш модели	94
Ҳ.Жўраев, З.Раҳимов	
Фурқат ижодининг ўзига хос хусусиятлари	103
Х.Шарафиддинов	
Қофиянинг функционал ва структурал эволюцияси	106
Г.Муҳаммаджонова	
Ижод психологизмининг бадиий талқини	110
Я.Нишанов	
Америка адабиёти тарихи: "Ва қуёш чиқмоқда" романидаги йўқотилган авлод.....	114
А.Маҳмудов	
Олмон адабиётшунослигида Шарқ мавзуси ва унинг эстетик роли	119

ТИЛШУНОСЛИК

А.Мамажонов, М.Мамажонов, Б.Полвонова	
Тилшуносликда вариантлик масаласи ва унинг бошқа ҳодисалар билан муносабати	124
С.Мўминов, А.Юлдашев	
Сўз илмий талқинига бир назар.....	130
М.Зокиров, Ф.Исомиддинов	
Билингв нутқида фонетик интерференциянинг намоён бўлиши хусусида	134
Н.Умарова, О.Холматова	
Мақол ва матал тушунчаси, мақоллар семантикаси хусусида	139
Г.Розиқова, М.Қурбонова	
Чўлпон ва Бехбудий асарларида окказионал бирликларнинг қўлланилиши.....	143
Х.Сотвалдиева	
Инглиз тилини хорижий тил сифатида ўқитишда мақоллардан фойдаланиш	147
Ш.Кахарова	
Ўқитувчи мулоқот ҳулқининг ижтимоий-лисоний хусусиятлари	151
Р.Абдуллаева	
Дунёнинг лисоний мақол манзарасида одамга эстетик баҳони ўрганиш муаммолари	155
Г.Мамаджанова	
Лингвокультуремаларнинг фрейм тақдимотлари параметрлари	159

ПЕДАГОГИКА

Т.Эгамбердиева	
Талабаларда интеллектуал маданиятни ривожлантиришнинг педагогик таҳлили ва талқини	164
Х.Ибраимов, К.Тоджибаева	
Бўлажак тарбиячи ва бошланғич синф ўқитувчиларида инклюзив компетентликни ривожлантириш ижтимоий зарурат сифатида	170

ИЛМИЙ АХБОРОТ

М.Ҳакимов, Ш.Умурзакова	
Озиқ-овқат микробиологияси ва биотехнологияси фанини ўқитишнинг назарий масалалари ва мустақил таълимни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни.....	174
Н.Валиева	
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида Дин ишлари бўйича қўмитанинг ташкил этилиши омиллари.....	179
М.Расулов	
Ўзбекистон тарихини ўрганишда маданий мерос объектларининг ўрни	182
Ф.Каримова	
Ўзбек халқ лирикасида олов аналогларининг бадиий вазифаси	186

УДК: 8-1/-9+370.153+155.4

ИЖОД ПСИХОЛОГИЗМИНИНГ БАДИИЙ ТАЛҚИНИ
ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ПСИХОЛОГИЗМА ТВОРЧЕСТВА
ARTISTIC INTERPRETATION OF PSYCHOLOGY OF CREATION

Гўзалхон Муҳаммадҷонова¹

¹Гўзалхон Муҳаммадҷонова

– Фарғона давлат университети, филология фанлари номзоди, доцент.

Аннотация

Мақолада иждодий тафаккур, иждодий жараён, иждод психологияси ва унинг бадиий асардаги талқинлари хусусида фикр юритилган. Асад Дилмуроднинг “Ранг ва меҳвар” романидаги рассом Комрон Вали мисолида иждодкор инсоннинг руҳияти, иждоднинг экстаз ҳолатлари бадиий талқини, унда бадиий синтез масаласи юзасидан хулосалар берилган.

Аннотация

В статье представлены рассуждения о творческом мышлении, творческом процессе, психологии творчества и его интерпретации в художественном произведении. На примере образа Комрона Вали из романа Асада Дилмурода “Ранг ва меҳвар” («Цвет и ось вращения») делается заключение о психологии творческой личности, художественной трактовке состояния экстаза творчества, проблемах художественного синтеза.

Annotation

The article discusses creative thinking, the creative process, the psychology of creativity and its interpretations in a work of art. Conclusions regarding to the psyche of the creative person, the artistic interpretation of the ecstasy in creativity and the issue of artistic synthesis are provided in the example of the artist Komron Vali in the novel “Color and Axis” by Asad Dilmurod.

Таянч сўз ва иборалар: иждод психологияси, иждодий режа, иждодкор инсонобрази, истеъдод, бадиий синтез, бадиий деталь, интерьер, бадиий идрок, рангтаъсир, туш эпизоди.

Ключевые слова выражения: психология творчества, творческий план, образ творческого человека, талант, художественный синтез, художественная деталь, интерьер, художественное осмысление, живопись, эпизод сна.

Keywords and expressions: creative psychology, creative plan, creative human image, talent, artistic synthesis, artistic detail, interior, artistic perception, painting, dream episode.

Ҳаётни бадиий идрок этиш, уни бадиий, фалсафий таҳлил қила олиш қобилияти иждодкорнинг энг характерли сифатидир. Иждодкор инсон адабий, психологик, концептуал жиҳатдан қизиқ тадқиқот объекти бўла олади. Адабиётшуносликда иждодкор олами, иждод психологияси юзасидан қатор тадқиқотлар олиб борилган ва турлича тавсифлар берилган.

“Шоирона истеъдод – бир қараганда, оламга ҳайрат кўзи билан боқиш санъати ва ўзгаларни ҳайратга солиш санъати, эл дардига ошно бўлиш қобилияти”[1.10.] дир. “Истеъдод – бу, дид, – дея эътироф этган А.Орипов, – талант – ҳеч қачон янгилигини йўқотмайдиган ягона янгиликдир”, деган хулосага келади. Х.Дўстмуҳаммад эса “ижод – кўнгил мунавварлиги”, дея эътироф этади ва “ижодкорнинг мавжудлигининг ўзиёқ ижтимоий ҳодиса ҳисобланади” [2.85.], деган

фикрга келади. Дарҳақиқат, жамият, халқ ҳаётига дахлдор воқеликлар иждодкорнинг интеллектида мужассамлашиши ҳайратланарли ҳодисадир. Ў.Ҳошимовнинг таъбирича, “Талантнинг биринчи белгиси – чидаб бўлмас дард демақдир” [3.196.].

Поэтик иждоднинг сирини иждодкорнинг ўзлигини топишидадир. Иждодкор ўзини топганда, иждодида ўз “мени” акс этганда, чинакам истеъдод сифатида намоён бўлади. Дунёқараши мураккаб бўлган иждодкор оламининг, руҳиятининг китобхон томонидан идрок этилиши эса унинг инсонни англаш йўлидаги юксалиши, эврилишларини юзага келтиради.

Иждодкор сўзининг рус тилидаги таржимаси Яратган маъносини ҳам беради. Бу, бежиз эмас, чунки Яратганга хос яратувчанлик, алоҳида бадиий олам яратиш иқтидори фақат уларгагина берилган. Бу, оламнинг ўз тартиб-қоидалари, муаммолари,

АДАБИЁТШУНОСЛИК

ўзгача табиатли инсонлари бор. Бу ёзувчининг тасаввур оламидир. Гўё у Буюк Яратувчидан илҳом олиб, яна бир олам яратади. Шуни назарда тутиб ҳам шоир Муҳаммад Юсуф “шоирлар худонинг эртактойларидир”, дея тавсифлайди.

Ижодкор яратган бадиий оламида унинг аралашуви, симпатия, антипатиясини очиқ-ошкор билдириши асар қимматини пасайтиради. Г.Флобер тўғри таъкидлаганидек, “бу дунёда бирор сабаб билан юз бераётган нарсага аралашушга, ўзининг фикрини айтишга романистнинг ҳаққи йўқ. У ўз ижодида худога ўхшаши шарт, яъни яратсин-у жим турсин” [4. 247.].

Ҳар қандан бадиий иш жараёнини А.Фадеев шартли равишда уч даврга бўлади: 1) материал жамғариш даври, 2) асарни ўйлаб пиширмақ даври, 3) уни ёзиш даври [5. 115.]. Умуман олганда, бадиий ижод жараёни ўта кучли руҳий зўриқиш, эврилишлардан иборат масъулиятли жараёндир.

Ўзбек адабиётида ижодкор инсон образининг бадиий талқинлари бўйича муайян тажриба бўлса-да, улар илмий асосда етарли ўрганилган эмас. Ваҳоланки, ижодкор инсон образи бадиий талқинларини генетик, биографик, қиёсий-тарихий, тавсифий, герменевтик тадқиқ этиш қизиқ натижалар беради. Хусусан, рассом образи акс этган асарлар бадиий синтезга асосланган тасвирларга бойлиги билан алоҳида аҳамият касб этади. Асад Дилмуроднинг “Ранг ва меҳвар” романини муайян маънода ижод жараёни, ижод психологиясининг бадиий талқини дейиш мумкин. Унда санъат тарихига оид маълумот ва фактлардан рассом руҳий олами, унинг психологик ҳолатларини ёритишда самарали фойдаланилган. Шу жиҳатдан романда маърифий-эстетик моҳият кучли. Бу ҳақда адабиётшунос И.Ёкубов ҳам алоҳида таъкидлаб ўтади[6].

Роман давомида бутун бир санъат галереясига – кўргазмага сайр қилингандек таассурот уйғонади. Ўнга яқин картиналарнинг тавсифи тасвирий санъат ва сўз санъати уйғунлигидаги образли тасвири намоён этади. Жилға, Ишва, Калхат, Семурғ, Туячумоли, Ҳулкар, Ғунча, Оғуш, Ҳомила, Карвон каби картиналар бадиий синтезнинг характерли намуналари эканлигини алоҳида эътироф этиш лозим.

Улар китобхон тасаввурда ўзига хос мусиқа ва шиддатли ижод руҳияти билан пайдо бўлади.

Комрон Вали картиналар устида ишлар экан, унинг мураккаб руҳий дунёси теран гавдаланади. Зиддиятли кечинмалар, туйғулар коллизияси китобхонни ҳам руҳий қийноқларга солади. Романни бир маромда ўқиш мумкин эмас. Китобхон Комрон Вали билан биргаликда димиққан муҳит, туйғулар пўртанасида обдон қийналади. Ижод онлари–экстаз ҳолатлари рассомликнинг турли йўналишларига хос модернистик, импрессионистик, постимпрессионистик каби қатор нореалликларда ноанъанавий тасвирланади. Умуман олганда, инсон руҳий олами тасвирлаш реал олам тасвиридан кўра анча мураккабдир. Асад Дилмурод ижодкор инсон руҳий кенгликларининг пучмоқлари қадар яратишга интилади. Бу жараёнда муаллиф ўз “мен”ини ҳам ифода этгани баён услубидаги кўпқатламликларда кўринади. Баъзан баёнчи нутқи ҳам Комрон Вали, ҳам муаллиф тафаккур ва таҳаййюл олами акс эттираётганини англаш қийин эмас.

Воқеликлар санъат аҳли орасида кечади. Фақат бу оламга кимнинг қандай, қай йўл билан, нима мақсадда кириб қолгани, уларнинг санъатга муносабати эса турлича. Асарда чин санъат учун, эзгулик учун умрини бағишлаган ижодкорлар Комрон Вали, Мерган, Вали бахши образларига Носир Охун, Тўра Охун, Санам, Тарвуз домла, каби моддиятни устун қўювчи, худбин, маънавий тубан, ахлоқсиз, нафс бандалари бўлган “санъаткор”лар қарама- қарши қўйилади. Романнинг бошидан сўнгига қадар адолатсизлик, ҳаромхўрлик, ахлоқсизликка қарши катта бир исён туйғуси томирдаги қон сингари акс этиб туради. Бошқача айтганда, ошкора ва пинҳона исён, нафрат туйғулари шоир Э.Воҳидовнинг “Шоир бўлсанг, қаламингни найза қилиб тутолсанг” сатрларини ёдга солади. Комрон Вали ўз ҳолича санъатни ҳам ўз нафсига, ҳою-ҳавасларига хизмат қилдирган нафс бандалари билан тинимсиз курашади. Фақат бу курашларнинг асоси унинг тафаккурида, руҳиятида, ижод жараёнида кечади, унинг асарлари эса ана шу шафқатсиз курашнинг кўзга кўринарли босқичи эди, холос.

Асарда буюк грузин рассоми Нико Пиросмани қисмати мисолида кўплаб

ижодкор шахслар ҳаётига хос фожиали қисмат гавдаланади. Бу билан ижодкор инсонни асосан кўнгил одами эканлиги айтилиши шу сабаб ҳам ҳаёт йўли бир маромда кечмаслиги ачиниш ва ҳайрат билан баён қилиш баробарида айтилиши қисматдан таъсирланиб ёзилган “Бир миллион дон атиргул” шеъри (А.Вознесенский) ва кўшиғининг (А.Пугачева) яратилиши тарихи баёни маърифий-эстетик моҳият касб этади. Бу билан таъсирланиш, ижодий таъсир онлари бир-бирига занжирсимон боғлиқлиги уларнинг асоси эса кучли эстетик-эмоционал таъсир билан чамбарчас эканлиги кўрсатиб берилади.

Ижодий жараён бежиз тўлғоққа менгзалмайди. Асли ижод ҳомиланинг пайдо бўлиши, асарнинг туғилиши бошқичларидан иборат. Аммо айтилиши қайта яратишга уриниш ҳам чандон ортиқ азобдир. “...бир дардни қайта-қайта туйиш дўзахий қийноққа тенг, аммо барибир журъату имкон топиб, маломатни тўла бартараф этиш лозим”. Ўз ҳаёти, ўз асарлари, тақдирдан кўнгли тўлмаган мусаввир асарини қайта, камчиликлардан ҳоли яратиш учун ўзини мажбурлашга маҳкум. Ижодий тафаккурдаги ўсишлар, ижодидан руҳий қониқмаслик сабаб ҳам ижодкор инсонда асарини қайта ишлаш эҳтиёжи юзага келади. Бу, рассомларда бот-бот кузатиловчи ҳолат.

Мусаввирнинг ҳаёлини ўғирлаган ижодий туркум “ўзаро қовушган ранглар марсияси эмас, умид ва тасалли уйғотувчи ғусса-ю армонлар суратини жам этувчи мажмуа” эди. Айниқса, ҳомила картинаси зиддиятли кечинмалар, ўтдек куйдирувчи ҳасратлар асосида яратилган бўлиб, “ботиний ва зуҳурий оламини маромида бўрттириш, бир нуқта ичида беҳудуд олам бунёд этиш, ҳар бир чизиқ мантиқ устунлиги бўлишини таъминлаш осон кечмади. Бу борада тўла қониқиш ҳосил қилиш учун лаҳза изидан келган лаҳза замирида минг ўлиб тирилди, она сути оғзига келгани эвазига Нафиса олдидаги қарзини узганди ...”

Мусаввир ҳам нафис, ҳам дағал ранглар билан вақт ва қисматга тобе одамзотнинг ғам-у андуҳидан, яхши-ёмонидан, кечмишидан сўйлайди, ҳар бир изтироб, дардни ўз қалбидан ўтказиб, ҳис этиб тасвирлайди. Энг характерлиси, аслида ижодкор айтилиши шу буюк изтироб, қийноқлар

палласида чинакам яшайди. Умрининг мазмуни айтилиши шу онлар билан белгиланади.

Романда рангтаъсир санъатига хос (деталлаштириш усули) бадиий деталдан самарали фойдаланилган. Жумладан, ичкилик ва тамаки билан боғлиқ қўланса ҳид деталига бир неча бор мурожаат қилинади. Бу, мусаввирнинг дарду аламлари, фарёдининг, ожиз исёнининг бир кўринишидир. Ачқимтил, кўзни ёшлатувчи, димоғни ачитувчи ҳид – ўз дардида “тутаб”, нажот топа олмаётган юракнинг изтироблари. Бу дард, изтиробни тортгани сари ўзни ифодалашга, ижодга эҳтиёж, ижодий юксалиш ортаверади. Зеро, ижод дарддан яралади. “Қўланса ҳиди деворлар, матолар-у бўёқлар ва картиналарга сингиётган кўкиш тутундан тўйиб шимиргани сайин ҳаёли ажабтовур қанотланади ва ҳар қандай қудратли рақибни ер тишлатишга қодир шердек куч-у ғайратга тўлиб боради, аста-секин содиқ нажоткорни учратади”.

Рассом жўшқин ижоддан ҳориган пайти маймоқ диванга чўкиб дам олади. Маймоқ диван деталда рассомнинг турмуш тарзи, ночорлиги акс этади. Шунинг баробарида маймоқ диван бир неча тушларга манзил, турфа картиналарининг дунёга келишига, санъатнинг кўчасидан ўтмаган, аммо энг сараларини ўзиники бўлишини истаган келиб-кетувчиларнинг кузатилишига гувоҳ.

Асарда туш эпизодидан самарали фойдаланилган. Орада Комрон Валини ҳаёлот дунёсидан реал ҳаётга “чақириб” турувчи телефон кўнғироқлари ҳам муҳим эстетик вазифа бажарган. Ижод билан банд бўлган санъаткорнинг кўнғироқларга нисбатан реакцияси руҳият онларининг ботиний ва зуҳурий олами туташ чегараларида акс этади. “Нима ҳам қиларди, аксига олиб ногоҳ телефон чинқириб ҳаёлини хазон каби тўздирди ва ажиб жараён бой берилди”.

Интерьер тасвири қаҳрамон табиати, қизиқишлари, жараёнга қадар бўлиб ўтган воқеликлар ҳақида далолат берувчи композицион унсурдир. У айтилиши, мусаввир образи акс этган асарларда айрича функция бажаради. Аксари мусаввирларнинг ижод лабораторияси умумий руҳият, кайфият ифода этади: бўёқ ҳиди, тартибсизлик, ранглар жилоси, буларнинг барчасида мусаввир ижодхонаси руҳияти намоён.

АДАБИЁТШУНОСЛИК

“...Рутубатга тўлганча тўзғиб ётган жимжит устахонани нақадар соғинганини яққол ҳис этди, қалин чанг босган дастгоҳлар, мунғайган қалам-у бўёқдон ...” нафақат мусаввирнинг ижод муҳити ҳақида, балки унинг руҳияти, кайфияти, сифатларини ойдинлаштиради. Тайёр картиналарга қарагани ботинмай, қараса бирон айби очилиб изза ейдигандек бўйнини қисганча тортмадан қаттиқ нон топиб сувга увитиб еганча яна ижод ҳақида ўйлаш мусаввир Комрон Валининг ижоди психологиясини намоён этади.

Комрон Вали, унинг устози, дўсти, рассом Мерган шахс сифатида жамиятда авж олган ва анчайин ўрнашиб қолган иллатлар билан мурасасиз кураш олиб боради. Бу кураш уларнинг характеридаги камчилик ва нуқсонлари сабаб ожизона тус олиши уларнинг идеаллаштирилмаганлиги, борича тасвирланганидир. Айни тасвирларда ижодкор руҳиятига хос ўзгарувчанлик, нозик қалб эгаси эканлиги, жамият билан мурасасизликларда ожизликлари табиий ва ишонарлидир. Ҳар икки образ оламини юксак маънавий мезонлар асосида идрок этади ва шунинг учун ҳам руҳий қийноқларга гирифтор. Ўз-ўзини енгиб, жамиятдаги иллатлар билан

келишиб яшашни истамайди. Зеро, улар Мерган кўп бор таъкидлаганидек, “мўйқалам ва иймон бутлиги дунёни асрайди”, деган буюк тамойил асосида яшайди ҳамда ижодга шундай муносабатда ёндашади. Мерганнинг ўғитларида “ранглар кўнгил иқлими ва ҳатто ёруғ дунёни поклашда иштирок этадиган фаол омил” эканлиги бот-бот такрорланади. Бу каби талқинлар дунёни нур ва ранглар уйғунлигида идрок этишнинг табиатини, моҳиятини ойдинлаштиради.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, бадиий ижод психологияси адабиётшунослик илмида тадқиқ этилган бўлса-да, унинг адабиётдаги бадиий талқинлари етарли ўрганилган эмас. Ижодкор инсон образи тасвирланган бадиий асарларда ижодий тафаккур ва бадиий идрок, ижодкор шахс руҳияти, ижод жараёни юзасидан эмоционал-экспрессив таъсир кучига бой талқинлар учрайди. Улар ижодкор инсон руҳий-маънавий оламини теран англаш ва ҳис этишда муҳим аҳамият касб этиш баробарида ижодкор инсонни ижодкор (ёзувчи) томонидан кашф этиш тамойиллари ва моҳиятини ойдинлаштиради. Ижодкор инсоннинг сиймоси бадиий санъатлар синтезидаги тасвирлар воситасида янада оригиналлик касб этади.

Адабиётлар:

1. Умутов Х. Бадиий ижод асослари. –Т.: “Ўзбекистон”, 2001.
2. Дўстмуҳаммад Хуршид. Ижод – кўнгил мунавварлиги. –Т., “Мумтоз сўз”. 2011.
3. Ҳошимов Ў. Нотаниш орол. –Т., “Ёш гвардия”, 1990.
4. Флобер Г. Собр.соч.в 5-ти томах, М., 1956.
5. Фадеев А. Менинг адабий тажрибам – ҳаваскор муаллифга. “Бадиий ижод ҳақида”. –Т.: Ўздавнашр, 1960.
6. Ёқубов И. Бадиий матн ва эстетик талқин. –Т., “Фан ва технологиялар”, 2013.
7. Асад Дилмурод. Ранг ва меҳвар. //“Шарқ юлдузи”, 2012, №5,6.

(Тақризчи: А.Сабирдинов – филология фанлари доктори)